

STANDARDIZACIJA HIDRONIMOV V SLOVENIJI IN GEOGRAFSKI INFORMACIJSKI SISTEMI

dr. Drago Perko, dr. Jure Tičar, dr. Matjaž Geršič

ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika

drago.perko@zrc-sazu.si, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2568-9268>

jure.ticar@zrc-sazu.si, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3567-8084>

matjaz.gersic@zrc-sazu.si, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9640-6037>

DOI: https://doi.org/10.3986/9789610506683_27

UDK: 91:659.2:004(497.4)

811.163.6'373.2

IZVLEČEK

Standardizacija hidronimov v Sloveniji in geografski informacijski sistemi

Geografski informacijski sistemi so uporabno orodje tudi pri standardizaciji zemljepisnih imen, to je poenotenju njihove rabe. Pri tem postopku imajo pomembno vlogo digitalni podatki v obliki imenikov in zbirk zemljepisnih imen, pa tudi digitalni zemljevidi. Na svetovni ravni za zemljepisna imena skrbi Organizacija združenih narodov, pri nas pa Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije, ki je med različnimi vrstami zemljepisnih imen do zdaj v celoti standardizirala samo imena držav. Naslednja so na vrsti vodna imena ali hidronimi iz Registra zemljepisnih imen, ki je največja podatkovna baza zemljepisnih imen v Sloveniji in jo vodi Geodetska uprava Republike Slovenije. Prispevek prikazuje vpetost geografskih informacijskih sistemov v postopku standardizacije zemljepisnih imen, še posebej hidronimov.

KLJUČNE BESEDE

zemljepisno ime, toponim, hidronim, standardizacija, regionalna geografija, imenoslovje, slovenski jezik, Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen

ABSTRACT

Standardization of hydronyms in Slovenia and geographic information systems

Geographic information systems are also a useful tool in the standardization of geographical names, i.e., their unified use. Digital data in the form of gazetteers and registers of geographical names, as well as digital maps, play an important role in this process. At the global level, geographical names are managed by the United Nations and in Slovenia by the Commission for the Standardization of Geographical Names of the Government of the Republic of Slovenia, which has so far fully standardized only country names among various types of geographical names. The next in line are water names or hydronyms from the Register of Geographical Names, which is the largest database of geographical names in Slovenia, managed by the Surveying and Mapping Authority of the Republic of Slovenia. The chapter shows the involvement of geographic information systems in the process of standardization of geographical names, especially hydronyms.

KEY WORDS

geographical name, toponym, hydronym, standardization, regional geography, onomastics, Slovene language, Commission for Standardization of Geographical Names

1 Uvod

Geografski informacijski sistemi na prvi pogled niso povezani s standardizacijo zemljepisnih imen, dejansko pa je njihova vloga v standardizaciji oziroma poenotenju rabe zemljepisnih imen vse bolj pomembna. Kaže se predvsem pri digitalnih podatkih, bazah, imenikih oziroma zbirkah zemljepisnih imen ter pri zemljevidih in drugih kartografskih podatkovnih bazah, pa tudi v samem postopku standardizacije zemljepisnih imen.

Na svetovni ravni za zemljepisna imena skrbi Organizacija združenih narodov (OZN). Opredeljuje jih kot pomemben del kulturne dediščine sveta in vsakega naroda ali jezika, za njihovo ohranjanje pa je njihova standardizacija še posebej pomembna. Poenotena raba zemljepisnih imen je nujna tudi zato, ker sestavljajo naš vsakdanjik na vseh ravneh sporazumevanja. Zapisana so na osebnih izkaznicah, voziškem dovoljenju in poštnih pošiljkah, vidimo jih na smerokazih, zemljevidih, svetovnem spletu in televiziji.

Formalna standardizacija zemljepisnih imen, ki jih je v Sloveniji vsaj nekaj sto tisoč (Perko in Geršič 2021), se je v Sloveniji začela leta 1995 z ustanovitvijo nacionalnega telesa za njihovo standardizacijo. Doslej je pripravilo več zbirk zemljepisnih imen ter standardiziralo imena držav (Perko 1996a; 1996b; Kladnik s sodelavci 2013; Kladnik in Perko 2015b) ter zemljepisna imena znotraj Slovenije na državnih zemljevidih v merilu 1 : 1.000.000 in 1 : 250.000 (Kladnik, Geršič in Perko 2020). Do leta 2020 je tako standardiziralo samo dobrih 10.000 zemljepisnih imen, kar je 400 imen na leto (Perko 2022).

Vrzel deloma zapolnjuje ciljni raziskovalni projekt *Standardizacija hidronimov v Registru zemljepisnih imen*, ki hidronime obravnava kot del slovenske kulturne dediščine, ugotavlja njihovo zemljepisno in jezikovno ustreznost. Na podlagi mednarodnih in slovenskih standardizacijskih pravil ter v sodelovanju s slovenskimi občinami kot deležniki, ki so soodgovorni za zemljepisna imena na svojem ozemlju, pripravlja standardizacijski dokument s hidronimi, ki bo podlaga za njihovo standardizacijo. Izvajalec je Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, sofinancerja pa sta Geodetska uprava Republike Slovenije in Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Z zemljepalnimi imeni sta se do zdaj ukvarjala le dva prispevka v zbirki GIS v Sloveniji, in sicer z evidenco zemljepisnih imen kot podlago za njihovo standardizacijo (Radovan 1994) in s povezanostjo med pokrajinsko in zemljepisnoimensko raznolikostjo v Sloveniji (Geršič, Ciglič in Perko 2018; Perko, Ciglič in Zorn 2020).

2 Standardizacija zemljepisnih imen

Standardizacija zemljepisnega imena je postopek določanja enotne in obvezujoče pisne oblike imena zemljepisnega pojava na temelju izbranih meril (Dobrovoljc 2013; Perko 2022). Standardizacijsko telo praviloma izbere le eno ime za zemljepisni pojav, opredeli vse njegove sestavine in njihov nespremenljiv vrstni red, po potrebi pa tudi njegov zapis v tujih jezikih (Kladnik in Perko 2013; Perko in Ciglič 2020). Šele tako standardizirano zemljepisno ime omogoča nedvoumno identifikacijo zemljepisnega pojava, ki ga poimenuje, saj je eno samo in nima dvojnic (Furlan, Gložančev in Šivic-Dular 2000).

Standardizacijo otežuje neuskkljenost nekaterih zemljepisnih imen s pravnimi akti, pravopisnimi pravili in zemljepalnimi okoliščinami. Govorimo o pravnoformalni, jezikovni in zemljepisni spornosti zemljepisnih imen, zato imajo pri njihovi standardizaciji odločilno vlogo odločevalci na različnih ravneh, jezikoslovci in zemljepisci.

Sporno je tudi poimenovanje različnih zemljepisnih pojavov z istim imenom. Neobvladljivo število zemljepisnih imen v vseh jezikih praktično onemogoča, da bi vsak zemljepisni pojav imel individualno lastno ime, ki ga ne bi imel noben drug zemljepisni pojav na svetu. S standardizacijo zemljepisnih imen je možno doseči vsaj to, da se znotraj posamezne države in posamezne vrste zemljepisnih imen ne pojavljata dve isti imeni za dva ali več različnih zemljepisnih pojavov. Pri imenih

naselij, na primer, to pomeni, da znotraj posamezne države ne sme biti dveh naselij z istim imenom, lahko pa se enako kot naselje imenuje tudi zemljepisni pojav druge vrste, na primer v Sloveniji naselje *Vipava* in reka *Vipava* (Perko in Geršič 2021). V slovenskem jeziku se problem istih zemljepisnih imen, predvsem imen naselij, najpogosteje rešuje z dodajanjem levega ali desnega pojasnjevalnega določila. Na primer pri imenih naselij Ilirska Bistrica, Slovenska Bistrica in Bistrica pri Trziču sta besedi *Ilirska* in *Slovenska* levo določilo osnove imena *Bistrica*, besedna zveza *pri Trziču* pa je desno določilo.

Pri standardizaciji zemljepisnih imen so najpomembnejši izrazi zemljepisno ime, standardizacijsko telo in standardizirano ime.

3 Zemljepisno ime

Zemljepisno ime ali toponim se oblikuje na določenem jezikovnem območju v določenem času (Šivic-Dular 1988) in se veže na točno določen zemljepisni pojav, ki ga nedvoumno poposamezni (Furlan, Gložančev in Šivic-Dular 2000). OZN opredeljuje zemljepisna imena kot pomembno kulturno dediščino sveta in vsakega naroda ali jezika. Na območjih prekrivanja različnih jezikov ima lahko isti zemljepisni pojav v različnih jezikih različna imena (Perko, Jordan in Komac 2017). Tak primer je tudi Slovenija, kjer imata italijanska in madžarska avtohtona manjšina svoja zemljepisna imena, podobno pa so tudi Slovenci v obmejnih območjih sosednjih držav tamkajšnjim zemljepisnim pojavom dali slovenska imena (Perko, Geršič in Zorn 2023).

Ker se ponekod zakonski in pravopisni okviri razlikujejo glede na vrsto zemljepisnih imen, je za njihovo standardizacijo pomembno, v katero vrsto spadajo. V Sloveniji zakonodaja ločuje med imeni naselij in ostalimi zemljepisnimi imeni, saj samo za imena naselij prepoveduje isto ime za različna naselja, pa tudi pri uporabi velike začetnice velja za imena naselij drugo pravopisno pravilo kot za ostala zemljepisna imena (Perko 2022).

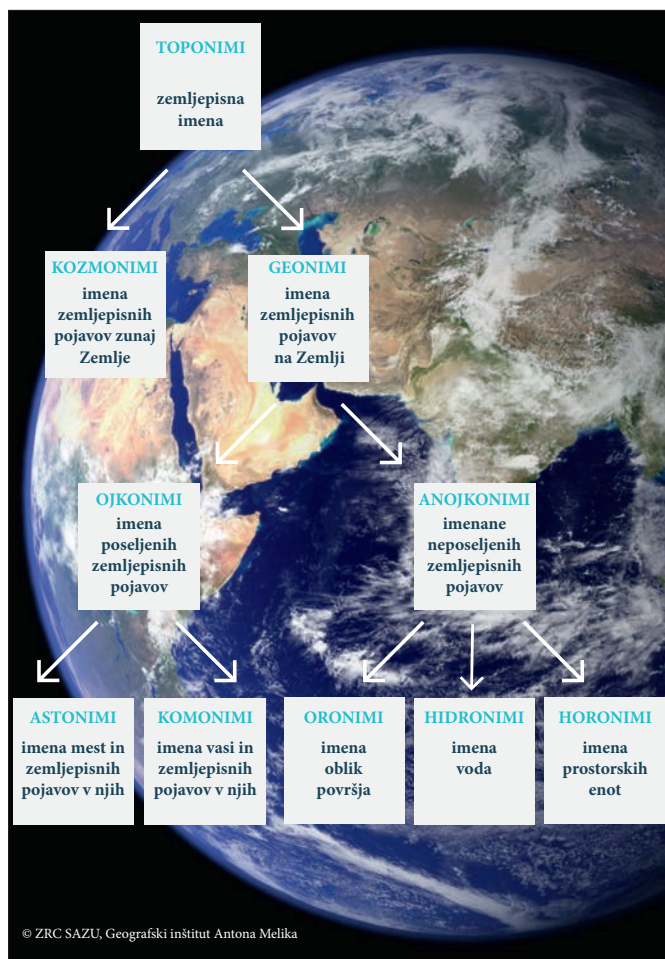
Toponime lahko delimo predvsem na pet načinov (Kladnik, Geršič in Perko 2020). Glede na lego ločimo geonime in kozmonime, glede na razsežnost makrotoponime in mikrotoponime, glede na posejlenost ojkonime in anojkonime, glede na izvornost endonime in eksonime, glede na vrsto pa različne -nime.

Hierarhično jih lahko razdelimo na tri glavne ravni (Gundacker 2014; Backus Borshi 2015; Urazmetova in Shamsutdinova 2017; Bijak 2019; Kladnik, Geršič in Perko 2020; Perko 2022). Na prvi ravni so kozmonimi in geonimi, na drugi ojkonimi in anojkonimi, na tretji pa astionimi, komonimi, oronimi, hidronimi in horonimi (slika 1). Večina jih ima tudi podvrste. Hidronimi, na primer, se delijo vsaj še na helonime za imena mokrišč, rejtronime za imena potokov, potamonime za imena rek, limnonime za imena jezer, pelagonime za imena morij in okeanonime za imena oceanov (Kladnik, Geršič in Perko 2020).

4 Standardizacijsko telo

Na svetovni ravni za zemljepisna imena skrbi OZN, ki je leta 1959 ustanovila strokovno delovno telo *United Nations Group of Experts on Geographical Names* 'Skupina izvedencev Združenih narodov za zemljepisna imena' ali UNGEGN, v okviru katerega deluje 23 regionalnih jezikovno-zemljepisnih skupin, med katerimi je tudi *East Central and South-East Europe Division* 'Skupina za vzhodni del srednje Evrope in jugovzhodno Evropo', kjer deluje Slovenija (Kladnik in Perko 2013).

Resolucije OZN obvezujejo države k ustanovitvi nacionalnih teles za zemljepisna imena, zato je Slovenija 14. 9. 1995 ustanovila nacionalni standardizacijski organ kot stalno vladno delovno telo in ga poimenovala Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije. Sestavljajo

Slika 1: Shematski prikaz vrste zemljepisnih imen na najvišjih hierarhičnih ravneh.

jo geografi, jezikoslovci, kartografi in predstavniki nekaterih pristojnih ministrstev (Kladnik in Perko 2013). Komisija deluje na več ravneh:

- na nacionalni ravni skladno z zakoni daje soglasja k spremembam zemljepisnih imen, standardizira endonime v Sloveniji in slovenske eksonime v tujini ter izdaja standardizacijske dokumente;
- na regionalni ravni sodeluje s sorodnimi komisijami sosednjih držav, kjer živijo pripadniki slovenske manjšine, in deluje v svojem jezikovno-zemljepisnem oddelku Skupine izvedencev Združenih narodov za zemljepisna imena;
- na globalni ravni pa v imenoslovnih organih OZN zastopa interese Slovenije (Perko in Geršič 2021; Perko 2022).

5 Standardizirano zemljepisno ime

Standardizirano zemljepisno ime je ime, ki nedvoumno določa poimenovani zemljepisni pojav, ga kot najprimernejšega potrdi standardizacijsko telo in je njegova uporaba obvezna (priporočljiva).

Ta splošna definicija standardiziranega zemljepisnega imena se pri nas lahko opredeli takole: Standardizirano slovensko zemljepisno ime je ime, ki nedvoumno določa poimenovani zemljepisni pojav na slovenskem etničnem ozemlju (endonim) ali zunaj njega (eksonim), ga kot najprimernejšega potrди Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije in je njegova uporaba obvezna (priporočljiva). V sodelovanju z italijansko in madžarsko manjšino Komisija standardizira tudi italijanska in madžarska zemljepisna imena na ozemlju Slovenije. Komisija torej standardizira vse endonime znotraj Slovenije, zunaj pa samo slovenske eksonime.

Komisija pri svojem delu upošteva predvsem resolucije OZN o zemljepisnih imenih, slovenski pravopis, slovenska toponimska navodila (Radovan 1995; Radovan in Majdič 1995) in slovensko zakonodajo. Najpomembnejši pravni akt na področju zemljepisnih imen v Sloveniji je Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb, ki je bil sprejet 29. 2. 2008 in med drugim predpisuje postopek imenovanja ali preimenovanja naselja. Zakon ne more posegati v obstoječa imena naselij, čeprav so lahko sporna z več vidikov, zagotavlja pa red pri vseh novih imenovanjih in preimenovanjih (Perko 2022).

Ves postopek standardizacije pa temeljni na imenikih oziroma zbirkah zemljepisnih imen, ki jih lahko opredelimo tudi za prvostopenjske standardizacijske dokumente.

6 Imeniki in zbirke zemljepisnih imen v Sloveniji

Več resolucij OZN spodbuja standardizacijska telesa držav, da v postopku standardizacije zemljepisnih imen pripravljajo zbirke in izdajajo sezname zemljepisnih imen (imenike ali gazetirje) v različnih jezikih (Kladnik in Perko 2013; 2015b). Do zdaj je Komisija sodelovala pri pripravi štirih zbirk ter standardizaciji in izdaji dveh imenikov. Vsi imeniki in zbirke so prostorsko opredeljeni z geografskimi, geodetskimi ali kartografskimi koordinatami in primerni za delo z geografskimi informacijskimi sistemi.

Najstarejši od omenjenih seznamov je **zbirka imen držav**, ki se je oblikovala leta 1994 kot gradivo za prvo standardizacijo slovenskih imen držav, od takrat pa se stalno posodablja. Zanj skrbi Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU (Kladnik in Perko 2007; 2013; 2015a; 2015b). Na začetku leta 2022 je zbirka obsegala 250 enot (poleg 198 držav še 52 odvisnih ozemelj z visoko stopnjo samostojnosti) s številnimi podatki.

Samo leto mlajša je **zbirka imen naselij**, ki je bila pripravljena leta 1995 kot gradivo za standardizacijo slovenskih in dvojezičnih imen naselij v Sloveniji (Gabrovec in Perko 1996; 1997; Perko in Geršič 2021). Zanj skrbi Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Na začetku leta 2022 je zbirka obsegala 6035 imen in se stalno posodablja skladno z deljenjem ali združevanjem obstoječih naselij in ustanavljanjem novih naselij.

Zbirka slovenskih eksonimov je približno današnji obseg dosegla leta 2010. Nastala je s pregledom več kot 50.000 različnih oblik eksonimov, zajetih iz 14 slovenskih atlasov sveta (Kladnik s sodelavci 2013) ter pomembnejših leksikonov in Slovenskega pravopisa iz leta 2001. Namenjena je standardizaciji slovenskih eksonimov (Kladnik in Geršič 2014; Perko in Kladnik 2017; 2019). Zanj skrbi Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Na začetku leta 2022 je obsegala 5044 enot. Posodablja se občasno.

Leta 2001 je Komisija standardizirala slovenska imena na zemljevidu Slovenije v merilu 1 : 1.000.000. Zemljevid in imenik sta izšla v okviru slovensko-angleško publikacije **Zgoščeni imenik zemljepisnih imen Slovenije**, ki je izšla v okviru Zbirke državnih imenikov zemljepisnih imen Združenih narodov. Imenik je leta 2001 izdala Geodetska uprava Republike Slovenije. Večino knjige zavzemajo dvostranski zemljevid, legenda in imenik vseh zemljepisnih imen (Perko 2001). Na zemljevidu je zapisanih 843 zemljepisnih imen, od tega jih je 464 ali 55,0 % v Sloveniji.

Šest let pozneje je Komisija standardizirala vsa slovenska zemljepisna imena v Sloveniji in slovenske eksonime v Avstriji, na Madžarskem, Hrvaškem in v Italiji še na zemljevidu v merilu 1 : 250.000.

Slovensko-angleška publikacija **Imenik zemljepisnih imen Državne pregledne karte Republike Slovenije v merilu 1 : 250.000** (Furlan s sodelavci 2008) ima na sprednji strani ta zemljevid, na hrbtni strani pa seznam zemljepisnih imen. Leta 2008 ga je izdala Geodetska uprava Republike Slovenije. Na zemljevidu je zapisanih 8203 zemljepisnih imen, od tega jih je 4273 ali 52,1 % v Sloveniji.

Najpomembnejša in najboljšežnejša zbirka zemljepisnih imen v Sloveniji pa je **Register zemljepisnih imen**.

7 Register zemljepisnih imen

Register zemljepisnih imen ali REZI je največja zbirka zemljepisnih imen v Sloveniji z več kot 200.000 zapisi. Vodi jo Geodetska uprava Republike Slovenije. Vzpostavljena je bila leta 1997. Vsebuje zemljepisna imena z državnih zemljevidov (slika 2 do 5) v štirih merilih: 1 : 1.000.000, 1 : 250.000, 1 : 25.000 in 1 : 5000 (oziroma 1 : 10.000 za redko poseljena območja).

Vsak zapis zemljepisnega imena ima 21 polj, med katerimi so za standardizacijo zemljepisnih imen najpomembnejša:

- enolični identifikator zapisa zemljepisnega imena (ID_NAPIS),
- enolični identifikator zemljepisnega pojava (ID_DANOST),
- oznaka vrste zemljepisnega pojava (TIP_DANOST),
- enolični identifikator zemljepisnega imena (ID_IME),
- polna oblika zemljepisnega imena (BESEDILO),
- kratka ali okrajšana zemljepisnega imena (KRAJSAVA),
- oznaka jezika zemljepisnega imena (JEZIK),
- oznaka merila zemljevida, na katerem je zapisano zemljepisno ime (MERILO) in
- oznaka države, v kateri je zemljepisno ime (DRZAVA).

- V zbirki je od začetka leta 2022 (po njeni posodobitvi leta 2021) 213.849 zapisov zemljepisnih imen:
- glede na merilo je 135.133 ali 63,2 % zapisov na ravni merila 1 : 5000 ali 10.000, 68.053 ali 31,8 % zapisov na ravni merila 1 : 25.000, 9506 ali 4,5 % zapisov na ravni merila 1 : 250.000 in 1157 ali 0,5 % zapisov na ravni merila 1 : 1.000.000,
 - glede na državo je 191.230 ali 89,4 % zapisov v Sloveniji, 12.509 ali 5,9 % zapisov na Hrvaškem, 5507 ali 2,6 % zapisov v Avstriji, 4158 ali 1,9 % zapisov v Italiji in 445 ali 0,2 % zapisov na Madžarskem,
 - glede na jezik je 193.571 ali 90,5 % zapisov v slovenskem jeziku, 12.365 ali 5,8 % zapisov v hrvaškem jeziku, 3867 ali 1,8 % zapisov v nemškem jeziku, 3241 ali 1,5 % zapisov v italijanskem jeziku in 805 ali 0,4 % zapisov v madžarskem jeziku,
 - glede na avtohtonost je 213.424 ali 99,8 % endonimov in 425 ali 0,2 % eksonimov,
 - glede na razsežnost je 158.072 ali 73,9 makronimov in 55.777 ali 26,1 % mikronimov,
 - glede na vrsto pa 92.969 ali 43,5 % komonimov, 65.003 ali 30,4 % horonimov, 32.130 ali 15,0 % oronimov, 21.878 ali 10,2 % hidronimov in 1869 ali 0,9 % astionimov.

Če upoštevamo samo vrste imen zemljepisnih pojavov, ki jih loči register kot tipe danosti, je 64.360 ali 30,1 % zapisov krajinskih predelov (ID 4201), kar je daleč največ, 48.573 ali 22,7 % zapisov domačij (ID 1201), 23.535 ali 11,0 % zapisov nemestnih naselij (ID 1102), 22.365 ali 10,5 % zapisov vrhov in vzpetin (ID 3102), 16.908 ali 7,9 % zapisov zaselkov (ID 1103) in 15.475 ali 7,2 % zapisov manjših vodotokov (ID 2102), kar je skupaj 89,4 % vseh zapisov. Nobena od ostalih 31 vrst ne presega 2 %.

Zbirka sicer loči 37 vrst zemljepisnih pojavov oziroma imen: 9 vrst oronimov (na primer ime gore ali jame), 10 vrst hidronimov (na primer ime reke ali slapa), 3 vrste horonimov (na primer ime države ali pokrajine), 4 vrste astionimov (na primer ime mesta ali ulice) in 11 vrst komonimov (na primer ime vasi ali kmetije). Od tega je 11 vrst mikronimov (na primer ime cerkve ali osamljene skale) in 26 vrst makronimov (na primer ime gorovja ali železniške proge).

Komisija je leta 2000 pripravila teoretične smernice za standardizacijo zemljepisnih imen v zbirki in jih tudi objavila v skrajšani različici (Furlan, Gložančev in Šivic-Dular 2000) in popolni različici (Furlan, Gložančev in Šivic-Dular 2001).

Do začetka leta 2022 so bila v zbirki standardizirana vsa zemljepisna imena za raven 1 : 1.000.000 in 1 : 250.000, saj gre za ista imena, ki jih je Komisija standardizirala v obeh omenjenih tiskanih imenikih, razlika je le v tem, da je temeljna enota imenikov zemljepisno ime, temeljna enota registra pa zapis zemljepisnega imena. Ker je neko ime lahko zapisano večkrat, dvojezično ali v več različicah, je število zapisov v registru večje od števila imen v imenikih. Za merilo 1 : 1.000.000 je zapisov imen v registru 25,1 % več kot imen v imeniku, za merilo 1 : 250.000 pa 7,4 % več.

Od vseh zapisov zemljepisnih imen v registru je tako standardiziranih le 5,0 % imen. Za raven 1 : 25.000, ki obsega 31,8 % zapisov, so imena le toponomastično preverjena, kar je šele začetna stopnja njihove standardizacije, za raven 1 : 5000 oziroma 1 : 10.000 s 63,2 % zapisov pa še to ne.

Znotraj Slovenije je na vseh merilih 190.175 zapisov v slovenskem jeziku, 602 v italijanskem jeziku in 453 v madžarskem jeziku oziroma 127.083 zemljepisnih pojavov (danosti), poimenovanih v slovenskem jeziku, 246 v italijanskem jeziku in 324 v madžarskem jeziku, tako da Komisiji dejansko ni treba standardizirati dobrih 200.000 imen, ampak jih mora nekaj manj kot 130.000, kar pa je še vedno izjemno veliko število.

Preglednica 1: Število in delež zemljepisnih imen (oba imenika) in število zapisov zemljepisnih imen (REZI) po vrstah glede na merilo.

tip	imenik 1.000.000	imenik 250.000	REZI 5.000	REZI 25.000	REZI 250.000	REZI 1.000.000	REZI skupaj
oronimi	58	559	16.016	15.275	706	133	32.130
hidronimi	91	612	13.212	7.718	797	151	21.878
horonimi	55	64	54.682	10.212	80	29	65.003
astionimi	85	86	836	817	110	106	1.869
komonimi	554	6.882	50.387	34.031	7.813	738	92.969
skupaj	843	8.203	135.133	68.053	9.506	1.157	213.849

tip							
oronimi	6,9	6,8	11,8	22,5	7,4	11,5	15,0
hidronimi	10,8	7,4	9,8	11,3	8,4	13,0	10,2
horonimi	6,5	0,8	40,5	15,0	0,8	2,5	30,4
astionimi	10,1	1,1	0,6	1,2	1,2	9,2	0,9
komonimi	65,7	83,9	37,3	50,0	82,2	63,8	43,5
skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Slika 2: Izsek zapisov zemljepisnih imen v Registru zemljepisnih imen Geodetske uprave Republike Slovenije za raven merila 1 : 1.000.000 (hidronimi so modri). ► (str. 340)

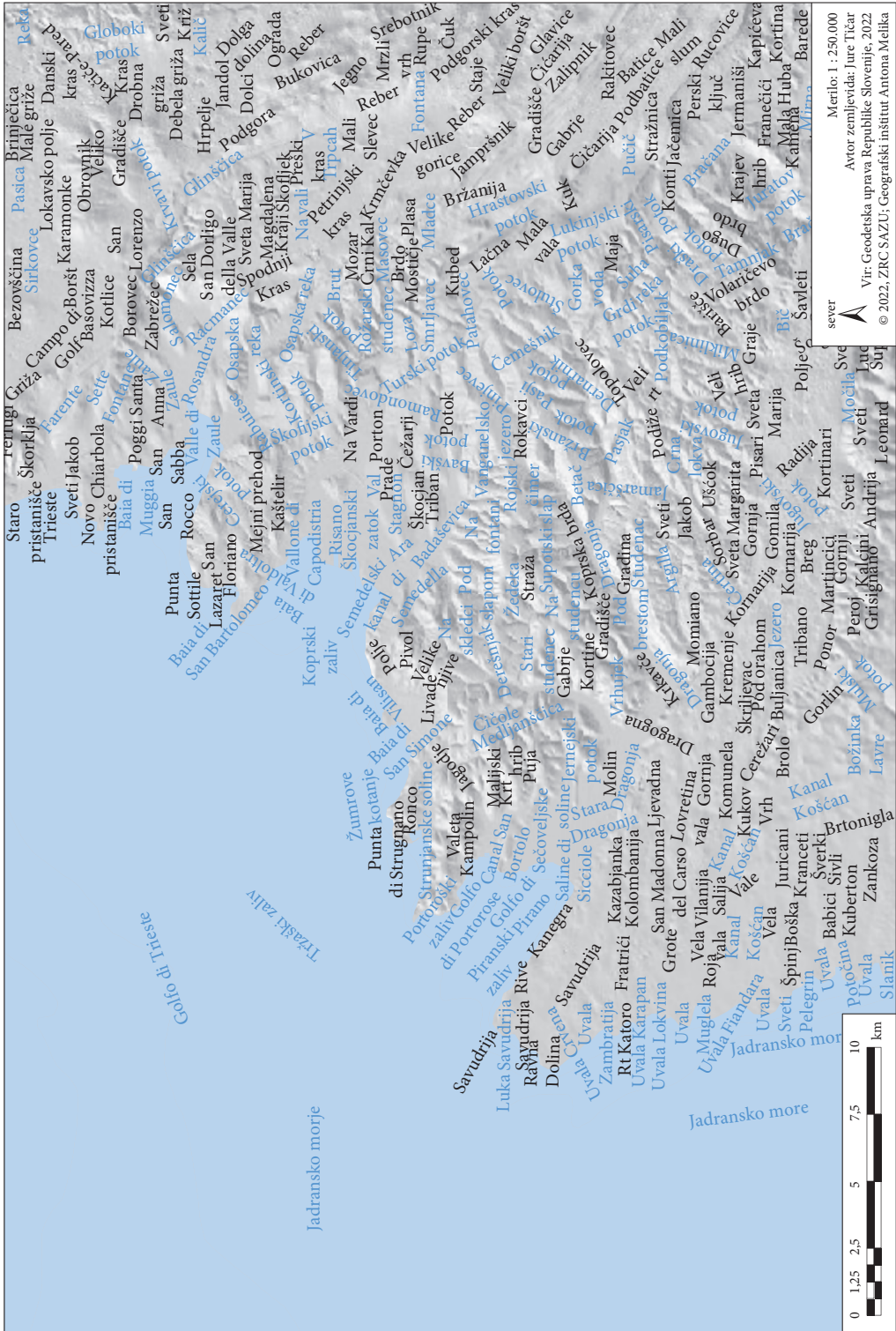
Slika 3: Izsek zapisov zemljepisnih imen v Registru zemljepisnih imen Geodetske uprave Republike Slovenije za raven merila 1 : 250.000 (hidronimi so modri). ► (str. 341)

Slika 4: Izsek zapisov zemljepisnih imen v Registru zemljepisnih imen Geodetske uprave Republike Slovenije za raven merila 1 : 25.000 (hidronimi so modri). ► (str. 342)

Slika 5: Izsek zapisov zemljepisnih imen v Registru zemljepisnih imen Geodetske uprave Republike Slovenije za raven merila 1 : 5000 (hidronimi so modri). ► (str. 343)

Standardizacija hidronimov v Sloveniji in geografski informacijski sistemi

8 Hidronimi

Pomemben del slovenskih zemljepisnih imen so tudi imena voda ali hidronimi. V Registru zemljepisnih imen je 21.878 zapisov hidronimov (12.240 različnih hidronimov), kar je 10,2 % od 213.849 vseh zapisov zemljepisnih imen.

Glede na vrsto imena izrazito prevladujejo manjši vodotoki (ID 2102), ki jih je kar 15.475 ali 70,7 %, sledijo pa vodni izviri (ID 2103) z 2798 ali 12,8 % in reke (ID 2101) z 2423 ali 11,1 %, ostalih sedem vrst skupaj je samo 1182 ali 5,4 %.

Razmerja med številom zapisov zemljepisnih imen in številom zemljepisnih imen oziroma številom zemljepisnih pojavov, ki jih ta imena poimenujejo, bolje pojasnjujejo konkretni primeri hidronimov.

Hidronim za zemljepisni pojav ledenika pod Triglavom ima v REZI-ju pet zapisov: trije zapisi so v obliki *Triglavski ledenik* (po enkrat na merilu 1 : 10.000, 1 : 25.000 in 1 : 250.000), dva zapisa pa sta v obliki *Zeleni sneg* (po enkrat na merilu 1 : 10.000 in 1 : 25.000). Različna imena za isti zemljepisni pojav so redka (razen pri dvojezičnih imenih).

Hidronim za zemljepisni pojav morja med Balkanskim in Apeninskim polotokom ima tri najst zapisov: šest zapisov je v slovenskem jeziku v obliki *Jadransko morje* (po enkrat na merilu 1 : 1.000.000 in 1 : 250.000 ter štirikrat na merilu 1 : 25.000), štirje zapisi so v italijanskem jeziku v obliki *Mare Adriatico* (po enkrat na merilu 1 : 1.000.000 in 1 : 250.000 ter dvakrat na merilu 1 : 25.000), trije zapisi pa v hrvaškem jeziku v obliki *Jadransko more* (po enkrat na merilu 1 : 1.000.000, 1 : 250.000 in 1 : 25.000).

Največkrat, kar 194-krat, se pojavi hidronim za zemljepisno ime mejne reke med Slovenijo in Hrvaško na jugovzhodu Slovenije: 96 zapisov je v slovenskem jeziku v obliki *Kolpa* (enkrat na merilu 1 : 1.000.000, petkrat na merilu 1 : 250.000, 40-krat na merilu 1 : 25.000 in 50-krat na merilu 1 : 5000 oziroma 1 : 10.000),

MIHA PAVŠEK, ARHIV GIAM ZRC SAZU

Slika 6: Hidronim Triglavski ledenik (3 zapisi v REZI-ju) je eno od redkih zemljepisnih imen, ki ima tudi slovensko dvojnico, Zeleni sneg (2 zapisa v REZI-ju).

98 zapisov pa v hrvaškem jeziku v obliki *Kupa* (trikrat na merilu 1 : 1.000.000, šestkrat na merilu 1 : 250.000, 42-krat na merilu 1 : 25.000 in 47-krat na merilu 1 : 5000 oziroma 1 : 10.000).

Če pa upoštevamo samo slovenske različice hidronimov, se največkrat pojavi zapis *Sava*, in sicer 144-krat (petkrat na merilu 1 : 1.000.000, sedemkrat na merilu 1 : 250.000, 44-krat na merilu 1 : 25.000 in 88-krat na merilu 1 : 5000 oziroma 1 : 10.000).

Do zdaj je bilo standardiziranih 151 zapisov hidronimov (100 različnih hidronimov) za raven 1 : 1.000.000 in 797 zapisov hidronimov (549 različnih hidronimov) za raven 1 : 250.000, nestandardiziranih pa je 7718 zapisov hidronimov (4737 različnih hidronimov) za raven 1 : 25.000 in 13.212 zapisov hidronimov (6854 različnih hidronimov) za raven 1 : 5000 oziroma 1 : 10.000. Za hidronime torej velja, da je standardiziranih komaj 4,3 % zapisov in 5,3 % različnih imen.

9 Projekt standardizacije hidronimov

Projekt Standardizacija hidronimov v Registru zemljepisnih imen izboljšuje delež standardiziranih zemljepisnih imen v Sloveniji. Glavna vsebina projekta je analiziranje hidronimov v tem največjem seznamu zemljepisnih imen pri nas in ugotavljanje njihove zemljepisne in jezikovne ustreznosti na podlagi mednarodnih in slovenskih standardizacijskih pravil. Razdeljen je na šest polletnih obdobji, ki se razlikujejo predvsem po vsebini in metodah dela.

Prvo obdobje obsega pripravo podatkovne baze hidronimov in kartografskih podlag v programu ArcGIS za vse ravni meril od 1 : 5000 do 1 : 1.000.000 ter njihovo pretvorbo v obliko, ki v drugem obdobju tudi strokovnjakom, neveščim dela z geografskimi informacijskimi sistemi, omogoča izvajanje prvega preverjanja jezikovne in zemljepisne ustreznosti hidronimov in vnašanje popravkov.

BOJAN ERHARTIČ, ARHIV GIAM ZRC SAZU

Slika 7: Hidronim *Jadransko morje* (6 zapisov v REZI-ju) je zapisan kar v treh jezikih: šestkrat v slovenskem, štirikrat v italijanskem in trikrat v hrvaškem jeziku.

Tretje obdobje v projekt kot deležnike vključuje občine, ki so na svojem območju soodgovorne za zemljepisna imena. Strokovno preverjeni hidronimi (v obliki datotek ArcGIS, Excel ali odtisnjeno, odvisno od želja in možnosti posamezne občine) se pošljejo občinam v pregled, dopolnitev in morebitne popravke. Strokovnjaki, člani projektne skupine, jim po potrebi svetujejo pri morebitnih nejasnostih in dvomih. Četrto obdobje obsega strokovni pregled pripomb, dopolnil in popravkov občin in posodobitev podatkovne baze hidronimov z utemeljenimi oziroma potrjenimi popravki.

Peto obdobje je namenjeno ponovnemu, natančnejšemu preverjanju jezikovne in zemljepisne ustreznosti hidronimov in reševanju posameznih problematičnih, spornih hidronimov, zadnje obdobje pa pripravi standardizacijskega dokumenta s predlogi standardiziranih hidronimov, kakršnega za začetek standardizacije rabi Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije.

Sodeluje tudi Direkcija Republike Slovenije za vode. Pripravila je podatkovno bazo, ki vsebuje razlike med hidronimi v njihovi bazi in hidronimi v Registru zemljepisnih imen. Pregled baze razlik med hidronimi kaže, da je skupno število razlik 965, večinoma pa gre za tipkarske in pravopisne napake, napačno zemljepisno umestitev, pa tudi napačno opredelitev vrste zemljepisnega pojava.

Ključni rezultat projekta je torej takšna jezikoslovno in zemljepisno preverjena podatkovna baza hidronimov, da jih bo Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije lahko po ustaljenem postopku standardizirala. Če se bodo standardizirani hidronimi razlikovali od obstoječih hidronimov v bazah Geodetske uprave Republike Slovenije in Direkcije Republike Slovenije za vode, bosta obe bazi ustrezno posodobljeni.

Podatkovna baza s hidronimi bo vključena v slovensko spletno platformo, namenjeno zemljepisnim imenom (<https://zemljepisna-imena.zrc-sazu.si>), zato bo dostopna vsem zainteresiranim in bo omogočala stalen in dolgoročen prenos znanja med deležniki, hkrati pa bo skrbel za poenoteno rabo hidronimov in ohranjanje hidronimov kot dela slovenske kulturne dediščine.

Slika 8: Mokrišče Jovsi ob spodnjem toku reke Sotle je v REZI-ju zapisano štirikrat, ker pa med vrstami hidronimov ni mokrišč, so Jovsi uvrščeni h krajinskim predelom.

Na tak način projekt povečuje kakovost Registra zemljepisnih imen in z njim povezanih državnih baz podatkov in državnih zemljevidov, na drugi strani pa uresničuje resolucije OZN o zemljepisnih imenih, ki vzpodbujajo h krepitvi nacionalne kulturne dediščine, jezika, nacionalne identitete in kulturne raznolikosti.

10 Sklep

Geografski informacijski sistemi so v postopku standardizacije zemljepisnih imen vključeni od samega začetka, to je od oblikovanja in posodabljanja digitalnih baz zemljepisnih imen ter njihovega povezovanja s kartografskimi in drugimi bazami podatkov, prek preverjanja pravnoformalne, jezikovne in zemljepisne ustreznosti zemljepisnih imen in vključevanja deležnikov na tem področju, do izdelave baze s predlogi standardiziranih imen in končne baze standardiziranih imen, na podlagi katere se popravijo oziroma posodobijo osnovne baze zemljepisnih imen, s čimer se sklene standardizacijski krog.

V tem krogu imata najpomembnejšo vlogo Komisija za standardizacijo zemljepisnih imen kot vladno standardizacijsko telo in Register zemljepisnih imen Geodetske uprave Republike Slovenije kot najobsežnejša zbirka zemljepisnih imen v Sloveniji. V njej je 213.849 zapisov zemljepisnih imen za 143.147 različnih zemljepisnih pojavov.

Komisija je skladno z resolucijami OZN o zemljepisnih imenih, slovensko zakonodajo ter jezikovnim, zemljepisnim in pravnoformalnim vidikom do 1. 1. 2022 standardizirala:

- 426 ali 100,0 % imen od 426 imen v zbirki imen držav,
- 3605 ali 59,7 % imen od 6035 imen v zbirki imen naselij,
- 219 ali 4,3 % imen od 5044 imen v zbirki slovenskih eksonimov,

JURE TITČAR, ARHIV GIAM ZRC SAZU

Slika 9: Hidronim Kolpa ima v REZI-ju največ zapisov in se pojavlja na vseh merilih: 96-krat v slovenskem jeziku in 98-krat v hrvaškem jeziku, torej skupaj 194-krat.

- 464 ali 100,0 % imen od 464 imen v Sloveniji in 22 eksonimov zunaj Slovenije v imeniku zemljevida v merilu 1 : 1.000.000,
- 4273 ali 100,0 % imen od 4273 imen v Sloveniji in 26 eksonimov zunaj Slovenije v imeniku zemljevida v merilu 1 : 250.000 in
- 9854 ali 6,9 % imen od 143.147 imen v zbirki Register zemljepisnih imen.

Od leta 1995 je standardizirala dobro dvajsetino slovenskih endonimov in slabo dvajsetino slovenskih eksonimov v omenjenih zbirkah in imenikih.

S standardizacijo vseh 21.878 zapisov hidronimov oziroma 12.240 različnih hidronimov se bo število standardiziranih zemljepisnih imen v Registru zemljepisnih imen več kot podvojilo, kar sicer pomeni bistven napredek, še vedno pa to pomeni samo 15 % ali sedmino vseh zemljepisnih imen, zato naj bi v prihodnosti z uporabo geografskih informacijskih sistemov postopoma standardizirali še ostale vrste zemljepisnih imen v Registru zemljepisnih imen in po potrebi oblikovali nove digitalne sezname zemljepisnih imen.

Dodatno delo pa Komisijo čaka zaradi napovedanih sprememb pravopisnih pravil za pisanje zemljepisnih imen, saj bo morala znova preveriti že standardizirana zemljepisna imena.

ZAHVALA: Prispevek temelji na raziskovalnem projektu Standardizacija hidronimov v Registru zemljepisnih imen (V6-2108), ki ga sofinancirata Geodetska uprava Republike Slovenije Ministrstva za okolje in prostor in Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, ter raziskovalnem programu Geografija Slovenije (P6-0101), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

11 Viri in literatura

- Backus Borshi, O. 2015: Formal Expression of Definiteness in Albanian. Doktorsko delo, Karlova univerza. Praga.
- Bijak, U. 2019: The Development of Polish Toponomastic Terminology. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska sectio FF, Philologiae* 37-1. DOI: <https://doi.org/10.17951/ff.2019.37.1.91-103>
- Dobrovoljc, H. 2013: Predgovor. Slovenska imena držav. *Geografija Slovenije* 25. Ljubljana.
- Furlan, M., Gložančev, A., Kladnik, D., Perko, D., Šivic-Dular, A. 2008: Imenik zemljepisnih imen Državne pregledne karte Republike Slovenije v merilu 1 : 250.000. Državna pregledna karta Republike Slovenije 1 : 250.000: standardizirana slovenska zemljepisna imena. Ljubljana.
- Furlan, M., Gložančev, A., Šivic-Dular, A. 2000: Pravopisna ustreznost zapisa lastnoimenskega gradiva v registru zemljepisnih imen in registru prostorskih enot. *Geografski vestnik* 72-1.
- Furlan, M., Gložančev, A., Šivic-Dular, A. 2001: Pravopisno ustrezen zapis zemljepisnih in stvarnih lastnih imen v Registru zemljepisnih imen in Registru prostorskih enot [Orthographically correct representation of proper names in the code catalogues Register of Geographical Names and Register of Spatial Units]. Ljubljana.
- Gabrovec, M., Perko, D. 1996: Seznam predlogov novih uradnih imen za sporna uradna imena naselij v Sloveniji. Elaborat, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Ljubljana.
- Gabrovec, M., Perko, D. 1997: Imenik uradnih imen naselij v Sloveniji. Elaborat, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Ljubljana.
- Geršič, M., Ciglič, R., Perko, D. 2018: Pokrajinska in zemljepisnoimenska raznolikost v Sloveniji. Pokrajina v visoki ločljivosti, GIS v Sloveniji 14. Ljubljana.
- Gundacker, R. 2014: The Significance of Foreign Toponyms and Ethnonyms in Old Kingdom. The Late Third Millennium in the Ancient Near East. *Oriental institute seminars* 11. Chicago.
- Kladnik, D., Ciglič, R., Hrvatin, M., Perko, D., Repolusk, P., Volk, M. 2013: Slovenski eksonimi [Slovenian Exonyms]. *Geografija Slovenije* 24. Ljubljana. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789612546021>
- Kladnik, D., Geršič, M. 2014: A Gazetteer of Slovenian Exonyms. The Quest for Definitions, Proceedings of the 14th UNGEGN Working Group on Exonyms Meeting. Hamburg.

- Kladnik, D., Geršič, M., Perko, D. 2020: Slovenian geographical names. *Acta geographica Slovenica* 61-1. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS.9394>
- Kladnik, D., Perko, D. 2007: Problematična imena držav v slovenskem jeziku. *Geografski vestnik* 79-2.
- Kladnik, D., Perko, D. 2013: Slovenska imena držav. *Geografija Slovenije* 25. Ljubljana. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789612546052>
- Kladnik, D., Perko, D. 2015a: Družbena občutljivost standardizacije imen držav na primeru Južne Afrike in Moldavije. Pravopisna razpotja: razprave o pravopisnih vprašanjih. Ljubljana. DOI: https://doi.org/10.3986/9789610504429_20
- Kladnik, D., Perko, D. 2015b: Problematika poimenovanja držav in odvisnih ozemelj. Pravopisna razpotja: razprave o pravopisnih vprašanjih. Ljubljana. DOI: https://doi.org/10.3986/9789610504429_19
- Perko, D. 1996a: Sporna imena držav v slovenskem jeziku. *Geografski obzornik* 43-3.
- Perko, D. 1996b: Standardizirana imena držav v slovenskem jeziku. *Geografski obzornik* 43-4.
- Perko, D. 2001: Zgoščeni imenik zemljepisnih imen Slovenije. Zbirki državnih imenikov zemljepisnih imen Združenih narodov: Slovenija. Ljubljana.
- Perko, D. 2022: Standardizirana zemljepisna imena v slovenskem jeziku. *Pravopis na zrnu graha*. Ljubljana.
- Perko, D., Ciglič, R. 2020: Slovenia's regions. *The Geography of Slovenia: Small but Diverse*. Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-14066-3_15
- Perko, D., Ciglič, R., Zorn, M. 2020: Slovenia: A European landscape hotspot. *The Geography of Slovenia: Small but Diverse*. Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-14066-3_1
- Perko, D., Geršič, M. 2021: Sporna imena naselij v Sloveniji. *Georitem* 32. Ljubljana. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610505365>
- Perko, D., Geršič, M., Zorn, M. 2023: Standardization of geographical names on land and sea in Slovenia. *Place Naming, Identities and Geography: Critical Perspectives in a Globalizing and Standardizing World, Key Challenges in Geography*. Cham.
- Perko, D., Jordan, P., Komac, B. 2017: Exonyms and other geographical names. *Acta geographica Slovenica* 57-1. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS.4891>
- Perko, D., Kladnik, D. 2017: Slovenian exonyms in North America. *Acta geographica Slovenica* 57-1. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS.4777>
- Perko, D., Kladnik, D. 2019: Slovenski eksonimi v sosedstvu Slovenije. *Geografski vestnik* 91-2. DOI: <https://doi.org/10.3986/GV91208>
- Radovan, D. 1994: Evidenca zemljepisnih imen in njihova standardizacija. *GIS v Sloveniji 1993-94*. Ljubljana.
- Radovan, D. 1995: Toponimska navodila za Slovenijo. Ljubljana.
- Radovan, D., Majdič, V. 1995: Toponymic guidelines for Slovenia. Ljubljana.
- Šivic-Dular, A. 1988: K normiranju slovenskih zemljepisnih imen. XXIV. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana.
- Urazmetova, A. V., Shamsutdinova, J. H. 2017: Principles of place names classifications. *XLinguae* 10-4. DOI: <https://doi.org/10.18355/XL.2017.10.04.03>